

MRAVNÉ POŽIADAVKY NA PROFESIONÁLNEHO VOJAKA AKO ZÁKLAD VOJENSKEJ DISCIPLÍNY

rtn. PhDr. Róbert **TOMÁŠEK**

ÚVOD

Na profesionálneho vojaka sú kladené omnoho vyššie mravné požiadavky ako na bežného občana vzhľadom na náročnosť a špecifickosť jeho služobných povinností. Žiadny profesionálny vojak by nemal plniť svoje povinnosti, ku ktorým sa zaviazal na začiatku svojej vojenskej kariéry vo vojenskej prísaha, bez profesionality, pevného mravného rámca a disciplíny. I keď sa vojenská prísaha rovnako ako Etický kódex profesionálneho vojaka postupne kreovala, tieto zmeny reflektovali zmeny v spoločnosti.

Cieľ mravnej výchovy profesionálneho vojaka je objektívne determinovaný súčasnými i perspektívnymi potrebami Ozbrojených síl Slovenskej republiky a prebieha v určitých konkrétnych historických podmienkach. Zároveň je subjektívne determinovaný kvalitami ľudí vstupujúcimi do tohto procesu, úrovňou pripravenosti a mravnej vyspelosti vojenských lektorov. ¹⁾

Vernosť, česťnosť, statočnosť, disciplinovanosť, hrdosť, obetavosť a tímová zodpovednosť sú mravné požiadavky, pri vyslovení ktorých si väčšina ľudí predstaví práve povolanie profesionálneho vojaka. Od nepamäti morálka, bojový duch a disciplinovanosť dokázali vyhrať aj „predom prehratú“ bitku.

Už pri úvahách o vstupe do Ozbrojených síl Slovenskej republiky (ďalej len „OS SR“) by sa mal človek zamyslieť, či pevný morálny a etický rámec správania a konania, disciplinovanosť, obetavosť a schopnosť prispôbiť sa rôznym neočakávaným situáciám a rozkazom nadriadených, je schopný a ochotný akceptovať. Práve stotožnenie sa s týmito špecifickými nárokmi, dobrý zdravotný stav a fyzická kondícia sú základom pre budúceho profesionálneho vojaka OS SR.

1 DEFINOVANIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Na začiatku je potrebné zdefinovať základné pojmy, nakoľko napríklad pojmy morálka a etika sú často, nielen laikmi, ale aj v médiách, zamieňané. Ďalej budú priblížené pojmy ako vojenská etika a etický kódex.

Morálka je vo Veľkom lexikóne definovaná ako súhrn morálnych princípov, noriem, mravných hodnôt, cieľov a ideí, mravného správania a konania jednotlivcov alebo skupín, zásady, pravidlá správania sa ľudí, ale tiež ako mravnosť. ²⁾

Morálka je sprievodným javom každého spoločenského systému a spravidla je definovaná ako forma spoločenského vedomia, ktorej funkciou je regulovať správanie ľudí v jednotlivých oblastiach a obdobiach ich života, pričom kontrola nad dodržiavaním morálnych noriem je realizovaná prostredníctvom verejnej mienky spoločnosti a svedomím jednotlivca. ³⁾

1) ZNAMENÁKOVÁ, J.: Mravné požiadavky na profesionálneho vojaka, 2016.

2) *Veľký lexikón*, 2004.

3) HULAN, B. - KORČOKOVÁ, Z.: *Niektoré problémy etiky v činnosti ozbrojených síl*, 2007.

V našom sociokultúrnom prostredí sa môžeme stretnúť s dvoma interpretáciami pojmu morálka, tak ako ich definujú jazykovedci:

1. chápanie ľudského správania z hľadiska rozlišovania dobra a zla; sústava zásad a noriem správania sa ľudí v spoločnosti, mravnosť, etika; v kresťanskom chápaní odbor teológie, ktorý sa zaoberá ľudskými činmi z hľadiska dosiahnutia cieľa,

2. disciplína, mravnosť, čestnosť, svedomitosť v dodržiavaní povinností a záväzkov, vysoká, nízka morálka, bojová, pracovná, obchodná morálka. ⁴⁾

Etika je už podľa starogréckeho filozofa Aristotela, ktorý použil toto označenie ako prvý, cnostné a správne (dobré) správanie sa ľudí medzi sebou, ktoré nadobudli alebo zdokonalili. Cnosťou pritom Aristoteles rozumel takú duševnú vlastnosť, vďaka ktorej sme schopní konať mravne. ⁵⁾

V Etickom slovníku ⁶⁾ je etika definovaná ako filozofická disciplína, ktorej objektom skúmania je morálka. Patrí medzi najstaršie teoretické disciplíny a v najširšom zmysle slova sa zaoberá morálnymi javmi. Je teoreticky povolaná riešiť tie praktické morálne problémy, ktoré súvisia s každodenným životom ľudí.

Morálka je reálny sociálny jav a etika je racionálnou reflexiou istej morálnej situácie alebo istého problému. Práve vďaka tejto praktickej a reálnej dimenzii si uvedomujeme aj dôležitosť aplikovanej etiky ako etiky zameranej na reálne praktické problémy. ⁷⁾

Najdynamickejšie sa rozvíjajúcou časťou etiky v súčasnosti je aplikovaná etika. Zaoberá sa etickými aspektami jednotlivých problémov života človeka zahrňujúcimi aj problémy súvisiace s jeho profesionálnou činnosťou (v oblasti vzdelávania, medicíny, práva, v jednotlivých silových zložkách, atď.). Takouto aplikovanou etikou je aj vojenská etika.

Vojenská etika je vnímaná ako typ aplikovanej etickej disciplíny, v ktorej ide v podstate o prienik typov etiky sociálnych inštitúcií a organizácií s normatívnou etikou a etikou osobnosti, ktorá vykonáva vo vojenskej organizácii rôzne pracovné (vojenské i nevojenské) činnosti. Predstavuje jeden zo spôsobov nastavovania zrkadla profesionálnym vojakom. Mala by vyvolávať nedôverčivosť voči dogmám, ustáleným a hlboko zakoreneným vojenským morálnym vzorom a pravidlám (niekdajšie „staromazáctvo“, mobbing, šikanovanie, atď.). Jej úlohou je pomáhať nastoľovať nové myšlienky a to hlavne myšlienky humanity, spolupatričnosti, slobody a demokracie pre všetkých. ⁸⁾

Za predmet vojenskej etiky sú považované:

- *Morálny rozmer vojenskej činnosti* – aby výstavba ozbrojených síl prebiehala v súlade so záujmami spoločnosti. Morálne opodstatnenie nemôžu mať také ozbrojené sily, ktoré sú pripravované za účelom zotročovania cudzích národov alebo dokonca vlastných občanov.
- *Špecifické prejavy a funkcie morálky v procese prípravy profesionálnych vojakov na plnenie úloh obrany a na plnenie mierotvorných úloh* – tieto úlohy sa vyznačujú vysokou špecifickosťou a náročnosťou, pričom sú profesionálni vojaci reálne ohrození na živote. Aj keď sú na plnenie týchto úloh vyberaní iba vojenský profesionáli, predsa len už vedomie ohrozenia života môže vyvolať rozdielne až neprirodzené reakcie.

4) REJT, T.: Hodnotový systém, hodnoty. Služobné hodnotenie profesionálneho vojaka, 2013.

5) SMREKOVÁ, D. - PALOVIČOVÁ, Z.: *Dobro a cnosť: Etická tradícia a súčasnosť*, 2003.

6) KON, I. S. a kol.: *Etický slovník*, 1978.

7) ROJÍK, J.: *Vojenská etika: Teoretické a praktické inšpirácie*, 2013.

8) POLONSKÝ, D. a spol.: *Profesionalizácia ozbrojených síl...*, 2005.

- *Spôsoby utvárania morálnych vzťahov a morálneho vedomia príslušníkmi ozbrojených síl medzi sebou v rámci reťazca velenia (rozvoj tímovej spolupráce, líderstvo) a obsah morálnych kategórií v podmienkach OS SR a ich význam pre morálnu prípravu príslušníkov OS SR.*³⁾

Etický kódex jednotlivej profesie koriguje vzťah medzi danou profesiou a spoločnosťou. Profesia ako veľká skupina zacielená na autonómiu a spoločnosť požaduje od tejto skupiny sociálnu zodpovednosť. Spoločnosť predpokladá, že profesia bude vytvárať spoločenské hodnoty a participovať na vzniku spoločného dobra. Etický kódex prezentuje teda skupinové, kolektívne etické normy a princípy, ktoré by mali usmerňovať činnosť každého člena skupiny. Každý človek sa potom nachádza pod vplyvom nielen vlastného morálneho presvedčenia, ale aj pod vplyvom spoločenských morálnych pravidiel a skupinových pravidiel. Jeho konanie je tak regulované prostredníctvom rozličných morálnych systémov, ktoré môžu byť založené na rozličných, niekedy protikladných etických teóriách. Pre optimálny život človeka je vhodná zhoda hodnôt na všetkých troch úrovniach. Stabilita a trvanlivosť etických kódexov závisí od toho, ako sú späté s reálnymi problémami ľudí a nakoľko sú živé.⁹⁾

Na základe pochopenia praktického významu etiky a zvlášť jej významu v praxi sa postupne tvorili jednotlivé profesijné kódexy, ktoré sa stali vyjadrením systémového prístupu etickej teórie k danému typu pracovnej činnosti. Kódex ako dôležitý nástroj profesijnej etiky by sa mal stať súčasťou organizačnej kultúry a môže sa stať funkčným dokumentom za predpokladu, že bude prijatý v konsenze a rešpektovaný všetkými, ak bude deklarovaný jeho význam a výhodnosť, bude postavený na dobre formulovanej vízii a poslaní armády, ak sa stane aj koncepčne premysleným programom na podporu morálky a ak bude záväzný a vymožiteľný.¹⁰⁾

2 MRAVNÉ POŽIADAVKY NA PROFESIONÁLNEHO VOJAKA

„Ako pripomína Platón, nie je nič dôležitejšie, ako dobre vykonaná práca vojaka v prospech obce.“⁷⁾

OS SR predstavujú ozbrojenú bezpečnostnú zložku, ktorej primárnou úlohou je podľa § 4 zákona č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky *„brániť Slovenskú republiku pred napadnutím cudzou mocou, brániť jej zvrchovanosť, územnú celistvosť, nedotknuteľnosť hraníc a plniť záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná“*.

¹¹⁾ Okrem toho plnia OS SR množstvo ďalších úloh stanovených jednak v predmetnom zákone o ozbrojených silách a jednak v ďalších právnych predpisoch. Zo širšieho hľadiska možno povedať, že sa aktívne podieľajú na plnení úloh zameraných na zaistenie bezpečnosti štátu a jeho občanov.¹²⁾

Na plnení úloh OS SR sa podieľajú profesionálni vojaci, ktorí tvoria vojenský personál ozbrojených síl, štátni zamestnanci a zamestnanci, ktorí tvoria ich civilný personál. Aby OS SR a tisíce profesionálnych vojakov a zamestnancov dokázali efektívne a účelne plniť stanovené úlohy, ktoré sú mnohopočetné a vysoko špecifické, náročné a zložité, je nevyhnutné, aby boli na všetkých stupňoch velenia a riadenia ozbrojených síl dodržiavané všetky základné zásady, metódy a princípy moderného manažmentu¹³⁾, obzvlášť špecifické zásady a metódy bezpečnostného manažmentu.¹⁴⁾

9) REMIŠOVÁ, A.: *Etické kódexy*, 1998.

10) ROJÍK, J.: *Vojenská etika ako aplikovaná etika*, 2011.

11) *Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky*, § 4.

12) IVANČÍK, R.: *Bezpečnosť: Teoreticko-metodologické východiská*, 2022.

13) IVANČÍK, R.: *Manažment: Základné teoretické východiská pre štúdium manažmentu*, 2022.

14) IVANČÍK, R.: *Theoretical Basis of Profiling Security Management...*, 2021.

Špecifické úlohy a špecifické poslanie predurčuje ozbrojené sily na prísnejšie a striktnnejšie dodržiavanie zákonov, noriem a predpisov, ale aj morálnych zásad a etických princípov pri plnení stanovených úloh v prospech spoločnosti. Spoločnosť pritom nie vždy vníma pôsobenie OS SR ako vhodné a pozitívne. Ako zdôrazňujú Hulan a Korčoková vojenská činnosť bola takmer vždy spájaná s vysokým stupňom morálky. Aj pre túto kvalitu bolo v histórii vojenské povolanie zaraďované medzi spoločensky najuznávanejšie, a o to viac vystupujú tieto kvality do popredia práve v súčasnosti, kedy je vojenstvo so svojimi technickými vymoženosťami spájané až s celkovým ohrozením existencie života na našej planéte. ³⁾

Profesionálny vojak plní úlohy náročné nielen fyzicky, ale aj psychicky. Pri ich plnení môže byť konfrontovaný s rozkazom nadriadeného, vlastným úsudkom a platnou legislatívou. Práve preto, aby sa dokázal rozhodnúť správne, a pri tom plne rešpektovať ľudské práva, princípy humanity a demokracie, musí byť jeho konanie etické. Mal by vedieť vždy konať tak, aby jeho rozhodnutia boli v súlade s vlastným svedomím. Preto je veľmi dôležité, aby sa už pri výbere budúcich profesionálnych vojakov prihliadalo aj na ich osobnostné kvality. ¹⁰⁾

Mravnosť profesionálneho vojaka je chápaná ako mravnosť občana v rovnošate, keď profesionálny vojak je dominantným nositeľom hodnôt vojenskej morálky. Podstatný je výber vhodných ľudí pre toto povolanie. Očakáva sa od nich rýchla orientácia a rozhodnosť v každej situácii, racionálne riešenie problémov pri rešpektovaní sociálnych a morálnych aspektov. ³⁾

Vojenská etika má preto stanovené viaceré funkcie, ktorých napĺňanie zaistí, že profesionálny vojak bude môcť plniť svoju určenú funkciu na dostatočnej mravnej úrovni, a tak neohrozí seba, svojich kolegov, nadriadených, ani občanov, ktorých má chrániť.

Medzi funkcie vojenskej etiky patria:

- *Poznávacia funkcia* – prináša vojakom poznatky o mravnej stránke ich profesie a tieto poznatky aj zdôvodňuje.
- *Metodická funkcia* – odporúča ako zdokonaľiť vlastnú osobnosť, výkon funkcie z hľadiska požiadaviek morálnych kritérií; ako postupovať pri riešení morálnych problémov vo vzťahu k podriadeným, k svojmu okoliu i voči sebe samému.
- *Normatívno-regulatívna funkcia* – do značnej miery uľahčuje najmä mladším vojakom orientovať sa v hlavných morálnych požiadavkách, tak na výkon ich povolania, ako i na osobnosť vojaka. Tieto požiadavky bývajú formulované v rôznych pojmoch, normách a vyžadujú kategorické plnenie.
- *Socializačná funkcia* – zdôrazňuje interakčný charakter morálky a vhodne uplatňovaná vedie k utváraniu kooperatívneho mravného vedomia.
- *Emotívna funkcia* – prispieva ku kultivácii mravnej a citovej stránky osobnosti vojaka, prispieva k vytvoreniu citovej harmónie s druhými ľuďmi.
- *Motivačná funkcia* – v spojení s ostatnými funkciami prispieva k motivácii vojaka, ktorá môže byť pozitívna, ale aj negatívna.
- *Osvetová funkcia* – napomáha kultivácii osobnosti z hľadiska humanizmu, dobra a zla. ³⁾

OS SR samotné vďaka dlhodobým skúsenostiam vyseletovali požiadavky a kritériá, ktoré musí uchádzač o prijatie do OS SR splniť. Súčasťou prijímacieho procesu sú psychologické testy, ktoré sú zamerané na špecifické stránky osobnosti. Ešte väčšia pozornosť sa venuje výberu dôstojníckeho zboru a veliteľských poddôstojníckych funkcií, nakoľko veliteľská funkcia vyžaduje okrem štandardných požiadaviek na profesionálneho vojaka aj vodcovské schopnosti, komunikatívnosť, asertívnosť, pevný charakter a ľudskosť.

Požadované osobné kvality profesionálneho vojaka OS SR sú vyjadrené tak, že neexistuje univerzálny vzorec na opísanie správnej kombinácie osobnostných kvalít veliteľov. Byť úspešným veliteľom vyžaduje mať také psychické, morálne a fyzické kvality akými sú intelekt, charakter a temperament. Bez ohľadu na úroveň velenia je jeho základom vodcovstvo doplnené mnohými atribútmi, akými sú odborné znalosti posilnené integritou a osobným príkladom, ktorý je založený na hodnotách a normách. V súvislosti s etikou je dominantnou predstava spojená s kvalitami vojenského profesionála, ktorý vystupuje nielen ako veliteľ, ale tiež ako diplomat, technokrat, administrátor a vodca. Podľa nemeckých vojenských predpisov „vojenský vedúci by mal byť príkladom, mal by mať dobré medziludské vzťahy so svojimi podriadenými a mal by byť presvedčený, že jeho vojaci môžu prísť za ním so svojimi požiadavkami i súkromne“. ⁷⁾

Vzhľadom na aktuálnu situáciu v našom regióne upriamime pozornosť ešte aj na vojnovú etiku, ktorú mnohí autori považujú za neoddeliteľnú súčasť vojenskej etiky. Aj autori Hulan a Korčoková upozorňujú, že mravné hodnotenie vojnovnej činnosti je predmetom a obsahom vojnovnej etiky. Profesionálny vojak sa však musí aj v čase mieru zaoberať štúdiom medzinárodného vojnového práva a rozširovať si znalosť problematiky vojnovnej etiky, ktorá rieši:

- morálne hodnotenie vojen a vojnových konfliktov z hľadiska ich priebehu a dôsledkov,
- morálne hodnotenie prostriedkov vedenia bojovej činnosti,
- morálne zásady spôsobov vedenia ozbrojeného zápasu,
- morálne vzťahy k zajatým, raneným a usmrteným,
- morálne zásady vedenia bojovej činnosti všetkými ozbrojenými zložkami (armáda, partizáni, hnutia, gerilla, atď.),
- morálne postoje k zbehom, zradcom a vyzvedačom, morálny vzťah k civilnému obyvateľstvu, materiálnym a kultúrnym hodnotám na území protivníka. ³⁾

Všetky uvedené morálne požiadavky, aspekty, zásady a postoje dokopy tvoria potrebný „profil“ mravných požiadaviek, bez ktorých by profesionálny vojak nemal vykonávať svoje povolanie. Samozrejme, v osobnom aj profesionálnom živote každého profesionálneho vojaka môžu nastať situácie, na ktoré nie je pripravený. Ale práve pevne ukotvený a dobre nasmerovaný morálny kompas mu má ukázať správny smer pri riešení aj tých najnáročnejších životných situácií.

3 VPLYV PLNENIA MRAVNÝCH POŽIADAVIEK NA VOJENSKÚ DISCIPLÍNU

Pojem profesionálny vojak vyjadruje širší význam ako len zamestnanecký vzťah k vojenskej organizácii. Možno ho chápať ako stotožnenie sa jedinca s podmienkami výkonu vojenského povolania a zároveň ako nový vzťah vojenskej organizácie k jedincovi, ktorý je podmienený vytváraním čo najlepších podmienok pre stotožnenie sa s povolaním a k čo najrýchlejšej adaptácii na vojenské povolanie. Osobné kvality profesionálneho vojaka by sa mali členiť na kvality pracovné,

medzi ktoré patrí vzťah k práci a k povolaniu, rozvoj vzťahov k druhým vojakom, schopnosť udržiavať tvorivé prostredie, vzťah k disciplíne, zodpovednosť, kreativita, asertivita, vzťah k vzdelávaniu a iné. Do tejto časti patria aj kvality vôľové – cieľavedomosť, trpezlivosť, rozvážnosť v konaní, psychická odolnosť, skromnosť, zdržanlivosť, atď. ⁷⁾

Výkon vojenského povolania je svojim charakterom spätý s určitými obmedzeniami a rizikami, ktoré majú priamy vplyv na sociálnu suverenitu a sociálne bezpečie samotného vojaka, ako aj jeho rodiny. Na všetkých vojakov OS SR sú kladené vysoké požiadavky na ich zdravotnú, fyzickú či psychickú spôsobilosť, na špecifickú odbornú prípravu a vycvičenosť. ⁴⁾

Profesijné morálne vedomie sa odráža v teórii vojenskej etiky, ktorá podľa Rojíka špecifikuje poznatky všeobecnej etickej teórie so zreteľom na funkcie, ktoré OS SR plnia v záujme spoločenských cieľov. Jej predmetom je:

- morálny rozmer vojenskej činnosti,
- špecifické prejavy a funkcie morálky v procese prípravy vojenských profesionálov na obranu vlasti a plnenia mierotvornej úlohy,
- spôsoby utvárania morálnych vzťahov a morálneho vedomia príslušníkov OS SR,
- obsah morálnych kategórií v podmienkach OS SR a ich význam pre morálnu prípravu príslušníkov OS SR. ⁷⁾

Etický kódex profesionálneho vojaka predstavuje súbor morálnych požiadaviek a pravidiel, upravuje základné zásady a pravidlá správania a konania profesionálneho vojaka. Rešpektovanie etického kódexu je súčasťou dodržiavania služobnej disciplíny profesionálneho vojaka, a to v rozsahu jeho práv a povinností. Profesionálny vojak sa správa a koná pri výkone štátnej služby, ako aj mimo výkonu štátnej služby, v súlade s etickým kódexom tak, aby neohrozoval a nepoškodzoval vážnosť a dobré meno ozbrojených síl. Na príslušníka OS SR sú podľa etického kódexu kladené tieto mravné požiadavky:

- *vernosť Slovenskej republiky,*
- *čestnosť,*
- *statočnosť,*
- *disciplinovanosť,*
- *hrdosť na príslušnosť k OS SR,*
- *tímová zodpovednosť,*
- *obetavosť*.¹⁵⁾

Pojem dôvera v ozbrojených silách, v doktrinálnom prostredí predstavuje kompaktný celok, ktorý je založený na mnohých kvalitách vrátane odbornej spôsobilosti, osobného príkladu a integrity. Keď je dôvera navodená a udržiava sa, prináša odmenu tak veliteľom, ako aj podriadeným. Je životne dôležitou zložkou morálky a v konečnom dôsledku aj víťazstva. Vojaci by nemali mať pocit, že môžu dôverovať len svojim najbližším nadriadeným, ale mali by mať dôveru aj v schopnosti najvyšších veliteľov.

15) Služobný predpis HSÚ č. 115/2022 Etický kódex profesionálneho vojaka ..., 2022.

V dynamickom spoločenskom prostredí plnom rozkolísaných hodnôt a častého vzniku konfliktných situácií sa vojenská etika tak stáva cennou devízou pre úspešnosť velenia, udržiavania istého morálneho stavu a následne aj zodpovedného profesionálneho konania. Metódy zamerané na rozlišovanie toho, čo je správne alebo nesprávne, v profesii vojaka vo vzťahu k povinnostiam, záväzkom aj občianskym hodnotám môžu zamedziť mnohým konfliktným situáciám v spoločnosti i v bojovom konflikte. ¹⁰⁾

4 VOJENSKÁ DISCIPLÍNA AKO ZÁKLADNÝ PREDPOKLAD ROZVOJA PROFESIONÁLNEHO VOJAKA

OS SR sú špecifickou organizáciou, ktorá tvorí špeciálne prostredie profesionálneho pôsobenia. Spájanie vojenskej inštitúcie s morálkou nie je záležitosťou novou, ale má dlhodobé historické korene a súčasný vývin naznačuje, že význam morálky v aktuálnom konflikte svete skôr narastá. V podmienkach súčasného vojenstva je morálka považovaná dokonca za jeden zo základných atribútov jeho zdravého vývoja. Preto sa od profesionálnych vojakov žiada, aby boli vybavení istým „aktuálnym katalógom“ morálneho konania a pevnými morálnymi zásadami, ktoré by flexibilne korigovali ich správanie v zložitých vojenských situáciách, v ktorých sa môžu ocitnúť. Etická výchova v OS SR je zameraná na utváranie a kultiváciu mravného zmýšľania a správania vojakov, na citovú a vlasteneckú stránku osobnosti, na vôľové vlastnosti a disciplinovanosť, ktoré sú nutné na dobrý výkon ich vojenskej služby. Tieto zásady sú kodifikované vo vojenskej prísaha a vo vojenských poriadkoch. ¹⁰⁾

Základný rámec vojenského étosu sa odvíja od vojenskej prísahy. Pre príslušníka OS SR je to základný záväzok podpísaný na začiatku vojenskej kariéry pri vstupe do OS SR. Vojenská prísaha zdôrazňuje základné postuláty morálky:

- vernosť SR,
- zodpovednosť pri plnení úloh vyplývajúcich z Ústavy SR, zákonov a vojenských predpisov,
- čestnosť a statočnosť,
- disciplinovanosť a rešpektovanie nadriadených,
- svedomitosť pri plnení zadaných bojových úloh,
- pripravenosť na sebaobetovanie pre blaho spoločnosti.

Ďalej sú to také mravné hodnoty a normy ako: vojenská povinnosť, vojenská česť, prísne a spravodlivé rozhodovanie a konanie, sebaovládanie, schopnosť náročného sebahodnotenia a z toho vyplývajúca schopnosť autoregulácie, príkladnosť pre svoje okolie, potreba celoživotného kvalifikačného rastu, občianska a vlastenecká povinnosť. ⁷⁾

Vojenská disciplína tvorí jeden zo základných pilierov fungovania každého profesionálneho vojaka, ako aj celých ozbrojených síl. Veliteľ na každom stupni velenia predstavuje hlavný a zásadný prvok pri rozvoji schopností, zručností a vedomostí svojich podriadených. Veliteľ pozitívne a iniciatívne ovplyvňuje vzťahy a kvalitu života podriadených profesionálnych vojakov a rieši ich oprávnené požiadavky a záujmy. K podriadeným profesionálnym vojakom sa správa čestne a rešpektuje ich osobnú dôstojnosť, vyžaduje od nich dodržiavanie vojenskej disciplíny, ako aj ostatných ustanovení etického kódexu. ¹⁵⁾

Súčasťou prípravy profesionálnych vojakov na plnenie úloh ozbrojených síl je poradová príprava. Vedie profesionálnych vojakov k osvojeniu si návykov zameraných na správne poradové a vojenské vystupovanie. Vedie ich k starostlivosti o svoj vzhlad, k rýchlej reakcii na povel a signály, ako aj k ich presnému vykonávaniu, správne držaniu tela, rozvíja ich pohybové schopnosti, vnímavosť a pozornosť. Zároveň ich vedie k úcte a rešpektu k nadriadeným, pomáha upevňovať vzťahy vo vojenskom kolektíve, udržiavať disciplínu a pocit zodpovednosti za plnenie rozkazov, nariadení, príkazov a pokynov veliteľa. Poradový výcvik je jedna z foriem, ktorá prispieva k dodržiavaniu služobnej disciplíny profesionálneho vojaka a ku kvalitnému plneniu jeho úloh. ¹⁶⁾

Pri výcviku by veliteľ nemal zabúdať, že len poukazovanie na nedostatky a apelovanie na morálku je málo účinné bez nástrojov motivačnej a preventívnej povahy, poznania dynamiky živých hodnôt, identifikácie skutočných očakávaní, alebo bez snahy o ich riešenie, pretože neprofesionálne riešenie spojené s morálnou revitalizáciou vyznieva v takomto zložitom spoločenskom prostredí skôr ako partikulárna iniciatíva, ktorá je zameraná na zmierňovanie alebo vonkajšie potláčanie týchto morálnych zložitostí. ¹⁷⁾

Autori Hulan a Korčoková uvádzajú, že ak profesionálny vojak nie je schopný akceptovať etické normy a hodnoty, nemal by zastávať žiadnu vyššiu veliteľskú funkciu. Nedá sa s nimi súhlasiť, pretože na základe vlastných skúseností som toho názoru, že ak človek nie je schopný akceptovať etické normy a hodnoty, nemal by sa vôbec stať profesionálnym vojakom. Autori ďalej hovoria, že profesionálny vojak musí plniť rozkazy nadriadeného, avšak nemá plniť také, ktoré sú v rozpore s etickými normami, pričom za najvyššiu etickú normu treba považovať vlastné svedomie. V OS SR pri rozpore medzi vlastným svedomím a rozkazom nadriadeného je však postup taký, že profesionálny vojak musí splniť rozkaz nadriadeného, aj keď s ním z rôznych dôvodov nesúhlasí. ³⁾

Všeobecne sú osobnostné črty a kvality veliteľa zhrnuté do kombinácie reprezentačných, morálnych a fyzických kvalít a tiež intelektu, charakteru, dobrej komunikatívnej a temperamentu. Morálku či už bojovú, alebo pracovnú je potrebné u príslušníkov OS SR vnímať ako kompaktný celok. Do uplatňovania roly veliteľa sa premieta celý súbor jeho osobnostných charakterových vlastností (čestnosť, poctivosť, statočnosť, ohľaduplnosť, atď.), rozumových schopností (tvorivosť, fantázia, konštruktívnosť, otvorenosť mysle, atď.), ako aj citových a emocionálnych kvalít (sebaovládanie, sebakontrola, emocionálna stabilita, atď.). Významnou kvalitou veliteľa, ktorá zjednocuje predchádzajúce kvality je jeho sociálna kompetencia (kvalifikácia). Ide o schopnosť viesť ľudí, sociálna senzitivita, prosociálna orientácia, komunikatívnosť, korporatívnosť, kultivovanosť prejavu, sociálny cit, intuícia. ⁸⁾

Veliteľ s takýmito osobnostnými črtami a kvalitami je schopný viesť svojich podriadených k zvyšovaniu ich vojenskej disciplíny, pričom rešpektujú jeho názory a postoje. V prípade vydania rozkazu vedia, že veliteľ vie, prečo a za akým cieľom im daný rozkaz vydal, a že pozitívne dôsledky po splnení rozkazu pre profesionálneho vojaka, jeho kolegov, ako aj veliteľa prevýšia tie negatívne, a to aj v prípade náročnej situácie.

5 ZÁVER

V súčasnosti sa stretávame s výrazným úsilím o podstatnú zmenu vzdelávacieho systému, týkajúceho sa nielen obsahu vzdelávania, ale aj vzdelávacej funkcie výchovy. Podstatu etickej vý-

16) *Vojenský predpis Cvičebný poriadok ozbrojených síl Slovenskej republiky (Zákl-2)*, 2023.

17) FOBEL, P. a kol.: *Organizačná etika a profesionálne etické poradenstvo*, 2013.

chovy človeka je potrebné vnímať z pohľadu jeho ašpirácie a v širšom zmysle hodnotovej orientácie prospešnej nielen jemu samotnému, ale aj širšiemu spoločenstvu, ktorého je súčasťou. ¹⁸⁾

Vo vojenskej praxi je podľa Rojíka ⁷⁾ potrebné venovať systematickú pozornosť úrovni morálky ako jednej z priorít jej profesionalizácie. Na to, aby sa morálne zásady a vojenská disciplína stali štandardnou súčasťou kvalifikácie vojenského profesionála, existuje viacero spôsobov a ciest. Vo výchove je potrebné voliť hlavne také formy, ktoré podporia pochopenie a stotožňovanie sa s problémom, hľadať také cesty a spôsoby, ktoré budú skôr podporovať zanietenosť či entuziazmus a eliminovať ľahostajnosť, zatrpknutosť a odpor.

Vo vojenskom systéme je stále potrebné povzniesť etickú výchovu do roviny účinného prostriedku prípravy vojenského profesionála, je nutné zamerať sa nielen na vedomosti v oblasti etickej teórie, resp. vojenskej etiky, ale aj na spôsoby jej inštitucionalizácie a motivácie k správaniu. Pre túto stratégiu je nutné aplikovať aj vhodnú personálnu politiku a metódy práce. Sem patrí výber kvalitných učiteľov a lektorov, využívanie skúsených odborníkov z praxe, zapojenie odborníkov na etiku a príslušníkov duchovnej služby, ale tiež voľba efektívnych foriem a metód výučby, aby vojenský profesionáli nielen pochopili, ale vnútorne sa aj stotožnili s náročnými požiadavkami na ich profesionálnu činnosť. ⁷⁾

Túto, ako aj iné efektívne stratégie sa odborníci z Personálneho úradu OS SR, ako aj vedeckí pracovníci Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši neustále snažia aplikovať v ozbrojených silách, a to nielen vo fáze výberu a prijímania nových profesionálnych vojakov, ale aj v ďalšom vzdelávaní a výchove profesionálnych vojakov na všetkých úrovniach, aby sa neustále upevňovala ich vojenská disciplína a mravnosť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

FOBEL, P. a kol.: 1. *Organizačná etika a profesionálne etické poradenstvo*. 1. vyd. Žiar nad Hronom : APRINT, 2013. 212 s. ISBN 978-80-89415-11-3.

HULAN, B. - KORČOKOVÁ, Z.: *Niektoré problémy etiky v činnosti ozbrojených síl*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2007. 34 s. ISBN 978-80-8040-315-7.

IVANČÍK, R.: *Bezpečnosť : Teoreticko-metodologické východiská*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. 240 s. ISBN 978-80-7380-873-0.

IVANČÍK, R.: *Manažment : Základné teoretické východiská pre štúdium manažmentu*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2022. 323 s. ISBN 978-80-8054-940-4.

IVANČÍK, R.: Theoretical Basis of Profiling Security Management as a Specific Type of Management. In: *Auspicia*, roč. 18, 2021, č. 1, s. 7-21. ISSN 2464-7217.

KON, I. S. a kol.: *Etický slovník*. 1. vyd. Bratislava : Nakladatelstvo Pravda, 1978. 284 s.

LOMNICKÝ, I.: *Podstatné súvislosti etickej výchovy*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2015, 138 s. ISBN 978-80-558-0810-9.

POLONSKÝ, D. a kol.: *Profesionalizácia ozbrojených síl : (komparatívny sociologický výskum v Českej, Maďarskej a Slovenskej republike)*. Bratislava : MO SR, 2005. 249 s. ISBN 80-8040-267-1.

¹⁸⁾ LOMNICKÝ, I.: *Podstatné súvislosti etickej výchovy*, 2015.

REJT, T.: Hodnotový systém, hodnoty. Služobné hodnotenie profesionálneho vojaka. In : *Vojenská osveta 2013 : Spoločenskovedné semináre, 1. časť*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2013, s. 30-49. ISBN 978-80-89609-01-7.

REMIŠOVÁ, A.: *Etické kódexy*. 1. vyd. Bratislava : Ekonóm, 1998. 127 s. ISBN 80-225-0952-3.

ROJÍK, J.: Vojenská etika ako aplikovaná etika. In: *Aplikovaná etika a profesionálna prax*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2011, s. 163-173, ISBN 978-80-557-0217-9.

ROJÍK, J.: *Vojenská etika : Teoretické a praktické inšpirácie*. 1. vyd. Banská Bystrica : Dali-BB, 2013, 170 s. ISBN 978-80-8141-051-2.

Služobný predpis HSÚ č. 115/2022 Etický kódex profesionálneho vojaka a podrobnosti o zložení a pôsobnosti etickej komisie.

SMREKOVÁ, D. - PALOVIČOVÁ, Z.: *Dobro a cnosť : Etická tradícia a súčasnosť*. Bratislava : IRIS. 2003. 163 s. ISBN 80-89018-15-7.

Veľký lexikón: Bratislava : AKTUELL, 2004. 1136 s. ISBN 80-89153-09-7.

Vojenský predpis Cvičebný poriadok ozbrojených síl Slovenskej republiky (Zákl-2), 2023.

Zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

ZNAMENÁKOVÁ, J.: Mravné požiadavky na profesionálneho vojaka. In : *Vojenská osveta 2016 : Spoločenskovedné semináre, 1. časť*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2016, s. 27-45. ISBN 978-80-89609-10-9.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Aký je rozdiel medzi morálkou a etikou?
2. Má podľa vás vojenská etika svoje pevné miesto v OS SR?
3. Myslíte si, že aktuálne platný Etický kódex profesionálneho vojaka je potrebné aktualizovať? Ak áno, v akej oblasti?
4. Máte pocit, že upevňovaniu vojenskej disciplíny venuje váš nadriadený potrebný priestor v rámci výcviku?
5. Súhlasíte s názorom, že vojenská disciplína predstavuje základný predpoklad rozvoja profesionálneho vojaka?